

Aflevering 15: De Klompenmaker

Bram Slootweg

In de tweede helft van de 19e eeuw was een zekere Jacob Waasdorp (1823-1898) klompenmaker in Rijkswetering. Meer informatie over hem ontbreekt alsnog. Wat Oud-Ade betreft, in de afgelopen 100 jaar heeft er maar één klompenmaker in ons dorp gewoond en die heeft het maar twee jaar uitgehouden. Zijn naam was Abraham (Bram) Slootweg. Hij woonde aan de Kolk in het huis waar later politieagent Commandeur woonde en nu Clara van der Werf-Bezuien. Slootweg (1868-1950), zoon van een werkmans/veehouder, was afkomstig uit Hazerswoude, maar woonde vanaf 1900, na zijn trouwen met Beatrix van der Krogt, in Zoeterwoude-Dorp waar hij klompen maakte. Toen hij in 1915 de manufacturenzaak van zijn schoonzus over kon nemen, ging zijn knecht Jan Meijer door met de klompenmakerij.

In 1931 werd de manufacturenwinkel weer overgenomen door ene Arie Varkevisser en verhuisde Slootweg naar Oud-Ade om daar weer klompen te maken. Twee jaar later keerde hij echter terug naar Zoeterwoude. Waarom hij dat besluit nam is onduidelijk. Het is moeilijk voor te stellen dat in een boerendorp als Oud-Ade, waar ongeveer iedereen (op de schoolmeester en de pastoor na) op klompen liep, geen klanten te vinden waren. Koos Vreeswijk (over wie straks meer), zelf klompenmaker, denkt dat de klompen van Slootweg niet van goede kwaliteit waren. Die verklaring wordt ondersteund door iemand in Zoeterwoude die opmerkt dat de klompen van Slootweg een halve kilo zwaarder waren dan die van Vreeswijk. Bovendien kochten de Oud-Adenaren hun klompen al bij anderen, zoals Gerrit Droog in de Zevenhuizen en Willem Waasdorp (1905-1968, achterkleinzoon van eerder genoemde Jacob), die tevens beurtschipper was, op de Rip. Droog en Waasdorp maakten weliswaar niet zelf klompen maar verkochten ze wel. Droog verkocht van alles. In een advertentie uit 1933 in de Leidsche Courant biedt hij boerentakkenbossen (brandhout), gewaterde staken (om koeien vast te zetten op stal), baggernetten, koedekken, touw en een "grote voorraad klompen" te koop aan. Kees Klauw in Hoogmade, die net als Gerrit Droog, allerlei agrarische attributen verkocht, handelde eveneens in klompen en had klanten in Oud-Ade. De klompenhandel van Klauw werd later overgenomen door zijn schoonzoon Bertus Ludlage die daarnaast ook groenteboer was. Jan Vreeswijk in Hoogmade had eveneens klanten in Oud-Ade voor zijn zelfgemaakte klompen. Ook op de veemarkt in Leiden kon je klompen kopen. Vele jaren later waren in het Klein Warenhuis van Kees en Marian Hartog, de laatste winkel die ons dorp rijk was, tot de sluiting in 2019 nog klompen te krijgen.

Slootweg vond in Zoeterwoude een nieuwe plek waar hij het klompen-maken voorzette tot op hoge leeftijd. Hij overleed in 1950. Diploma's bestonden niet maar Slootweg zal waarschijnlijk niet een heel bekwame klompenmaker geweest zijn. Zijn eerdere handel in schorten, paraplu's, korsetten en jarretelles (zo meldt een advertentie) doet dat ook vermoeden. Jan van der Poel (Jzn) herinnert zich Slootweg nog. Toen zijn klompen te klein waren geworden, vroeg hij Slootweg de hiel wat verder uit te hollen, maar dat was niet mogelijk volgens de vakman en Jan zag zich genoodzaakt nieuwe klompen te kopen. Jan, die van 1926 is, moet toen ongeveer zes jaar geweest zijn.

Koos Vreeswijk

We hebben geluk dat een van de weinige klompenmakers die het oude vak nog beheerst bij ons om de hoek woont, Koos Vreeswijk (84) in Zoeterwoude. Hij heeft zijn hele leven klompen gemaakt,

altijd met de hand. Ik bezoek hem om meer te leren over deze techniek. Naast zijn huis bezichtig ik zijn klompenmakerij: aan de muur lange stellages met klompen in alle maten en kleuren en achterin een wirwar van gereedschappen en vooral heel veel houtsnippers, het restproduct van de klompen, dat veelal naar de gemeente gaat en in compost verandert. Zijn klompen zijn van wilgenhout, in het oosten en zuiden van het land wordt vaak populierenhout gebruikt dat iets lichter is maar meer vocht opneemt dan wilgenhout.

Voor zover hij zelf weet, is hij de derde generatie van een geslacht van klompenmakers. Zijn grootvader, Willem Vreeswijk (1871-1942), kwam uit Montfoort. Hij vestigde zich in Zoeterwoude, maar vertrok later naar Leidschendam om daar klompen te 'slijten'. Zijn oudste zoon Han (1898-1967) zette de klompenmakerij in Zoeterwoude voort. Willem zou geprobeerd hebben met een machine te werken maar dat werd een mislukking, volgens kleinzoon Koos. Koos heeft het vak van zijn vader geleerd. Hij heeft nooit machinaal klompen gemaakt. Maar als je op zijn hoogst acht klompen per dag kunt maken, hoe kun je dan de kost verdienen, vraag ik hem. Hij legt uit dat hij zijn geld verdiende met het geven van demonstraties van het oude ambacht – in klederdracht vanzelfsprekend. Eerst in Nederland, op jaarmarkten, feesten en braderieën en op de kaasmarkt in Alkmaar en later ook in het buitenland, Duitsland, Polen, Amerika, te veel om op te noemen, zelfs in Japan (waarvan hij me enkele foto's laat zien). Hij heeft dus nooit voor de productie van klompen gewerkt. Zijn zoon Ton geeft nu demonstraties van het handvak maar is niet beroeps-klompenmaker.

Jan Vreeswijk

Een jongere broer van Koos zijn vader, Jan Vreeswijk (1900-1981), werd klompenmaker in Hoogmade. Ik bezoek zijn kleinzoon Kees Ganzevles op de Rip om meer over hem te weten te komen. Kees is als kleine jongen vaak bij zijn grootvader geweest. Als ik binnenkom ligt het familie fotoalbum al klaar op tafel. Jan Vreeswijk, was een lange man van bijna twee meter. Hij was getrouwd met Marie Eskamp en kreeg één dochter, Corrie, de moeder van Kees Ganzevles. Ook Jan Vreeswijk heeft zijn hele leven alleen klompen met de hand gemaakt en bezorgde die aan klanten in Hoogmade en omgeving; ook in Oud Ade. Het was geen vetpot want een klein aantal klompen per dag was niet genoeg om van te leven. Jan en Marie hielden daarnaast kippen en verkochten de eieren. Verder verkocht hij ook loten van de Staatsloterij. Jan bezocht zijn cliëntèle op de fiets, behangen met klompen. Hij wist de maten van de voeten van zijn klanten en als het nodig was werkte hij ze nog een beetje bij met een krulmes dat hij altijd bij zich had. Op een foto zien we hem samen met zijn dochter Corrie op een fiets vol klompen vertrekken. Rond 1960 werd het handwerk hem te zwaar en kocht hij voortaan klompen in bij Van Zwiene in Lekkerkerk.

Willem Vreeswijk en zijn zoon Jan tijdens het zagen van wilgenstammen in Zoeterwoude, ca. 1920.

Voor- en nadelen

Koos Vreeswijk vertelt me met aanstekelijk enthousiasme van alles over klompen. Terwijl hij dat doet bedenk ik hoe fout de uitdrukking “lets op je klompen aanvoelen” is. De klompen zijn geen stomme blokken aan het been, maar bevatten eindeloos veel technische en praktische geheimen, waar weinig mensen benul van hebben. Hij legt me uit waarom akkerboeren in de Haarlemmermeer een trip- of riemklomp met een brede en lage opening en een botte neus hebben en de veeboeren in Oud-Ade en omstreken de gewone klomp met een hoge kap: Akkerboeren (toentertijd) lagen veel op hun knieën in het land en dan zit zo’n veeboerenklomp niet lekker. Een veeboer zag je zelden op zijn knieën liggen, alleen zondags in de kerk. Vissersvrouwen gaven de voorkeur aan een klomp met een puntje op de neus waarmee ze het net bij het boeten strak konden houden. IJsvissers en havenarbeiders die over natte houten planken moesten lopen hadden klompen met ijzeren punten onder de zool en smokkelaars (het wordt steeds spannender) gebruikten klompen die sporen achterlieten alsof de persoon die ze droeg in de omgekeerde richting was gelopen. Voor iemand wiens ene been enkele centimeters korter was dan het andere maakte hij klompen waarvan een met een dikkere zool. Toen de laarzen populair werden, ging hij ook klomplaarzen fabriceren. Een voordeel van klompen is dat je ze gemakkelijk uitschiet als je naar binnen gaat. Dat was aan mijn Ome Jaap Poel echter niet besteed. Die liep steevast met zijn modderige klompen naar binnen tot aan de huiskamerdeur, tot wanhoop van Tante Rens.

Klompen zijn veel gezonder bovendien, vervolgt Koos Vreeswijk. De voet heeft er meer bewegingsvrijheid in. Ze dwingen de drager de tenen een beetje te krommen tijdens het lopen en dat is goed voor de voetspieren. Je gaat je afvragen waarom niet iedereen op klompen is blijven lopen in plaats van in die ongezonde schoenen.

Ik probeer wat nadelen van de klomp te bedenken. Ze slijten te snel maar dat valt best mee, volgens Koos, als je maar niet over grind loopt. Bovendien zijn klompen die het maar een half jaar uithouden goedkoper dan schoenen waarin je enkele jaren loopt. In de oorlog, toen alles schaars was, bevestigde men stukken autoband onder de klompen tegen het slijten. Zelf heb ik een paar keer mijn enkel gemeen verzwikt terwijl ik op klompen liep. Jan Poel bevestigt dat met het gezegde “Als je wilt zwikken moet je nieuwe klompen kopen” (gebruikt als iemand bij het kaarten vraagt: Zullen we klaverjassen of zwikken?). Onzin, zegt Koos, als je je enkel verzwikt, is de klomp niet goed gemaakt.

Klompen in Oud-Ade

Toch zijn klompen nagenoeg uit het openbare leven verdwenen. Dat was tot ongeveer 1940 wel anders. In Oud-Ade “liep iedereen op klompen”, wordt me voortdurend verteld. Kinderen gingen op klompen naar school. Een oude schoolfoto uit 1910 laat dat treffend zien. Alleen de pastoor en de meesters dragen schoenen, plus één meisje (voor zover dat zichtbaar is), zij heet Pietje Plasmeijer. Het is helaas niet te zien of er nog meer meisjes (of jongens) schoenen aan hebben. Duidelijk is dat iedereen voor de gelegenheid zijn/haar beste kleren aan heeft, inclusief de klompen dus. In school werden de klompen in de gang onder de kapstok gezet, onder de jas van de eigenaar. In de kerk hield je je klompen aan, herinnert Sam Olijerhoek zich. Als de gelovigen gingen knielen of weer opstonden was het een kabaal van jewelste in de kerk. Op zondagen ging Jan Poel senior altijd op zijn mooie geverfde klompen naar de kerk, aldus zoon Jan. En genoemde Sam herinnert zich dat hij als jonge jongen bij Willem van der Geest, boer op “Mijn Ouders Wensch”, soms klompen leende om naar de kerk te gaan. Direct na de kerk bracht hij ze keurig terug.

Jongens en mannen droegen vaker en langer klompen dan meisjes en vrouwen. Op een foto, ca 1920 genomen op het erf van de Blankenhoeve, zie ik mijn moeder en haar zussen Fie en Geert nog op klompen staan, maar op de staatsiefoto's die in die periode in Leidse studio's gemaakt werden, hebben alle dames en heren deftige gepoetste schoenen aan hun voeten. Met één uitzondering: vier bevriende boerenzonen, Jan Poel (Dammesz.), Piet Bisschop van de Poeldijk, Wim Hoogeveen (later geëmigreerd naar Canada) en Piet van der Geest (van Chrisse, de Mop; eigenlijk een tuinderszoon, maar van boerenkomst) poseren trots op hun klompen voor de Leidse fotograaf. Quasi achteloos bengelt een sigaret tussen hun vingers om het nog stoerder te maken. Ik zie deze foto als een manifestatie van hun agrarische identiteit maar het zou ook kunnen dat ze na de veemarkt gewoon even langs de fotograaf zijn gegaan. Naar de veemarkt ging iedereen immers op klompen.

Klompenmakers in Nederland

De statistieken zijn niet eenduidig, maar duidelijk is wel dat het oorspronkelijke beroep klompenmaker nagenoeg verdwenen is. Rond 1900 werden er per jaar plusminus 4 miljoen klompen gemaakt door zo'n 4000 klompenmakers voor een bevolking van 5 miljoen, schrijft Wil Thijssen in haar boek over uitstervende beroepen. In 1969 waren er nog 216 klompenmakerijen over, waarvan de allermeesten semi-machinaal werkten. Vandaag de dag, schat Koos Vreeswijk, dat er nog maar "een paar" klompenmakers bestaan die het op de ouderwetse handmatige manier doen. Op Internet lees ik dat er nog 15 zijn, de meesten in het oosten van het land. Met semi-automatisch bedoel ik dat een model klomp als mal wordt afgetast en die vorm overgebracht wordt naar twee boren die twee blokken hout omvormen tot twee identieke klompen. Voor het glad maken van de nieuwe klompen wordt een draaiend schuurlint gebruikt. Op deze wijze kon men een paar klompen binnen vijf minuten maken.

De techniek van het klompen maken in woorden beschrijven is bijna niet mogelijk. Je kunt beter een filmpje bekijken. Op YouTube zijn er heel veel van. Een laat de half-geautomatiseerde techniek zien: <https://www.youtube.com/watch?v=FgwCErsZph4>. De oude handtechniek, die nu haast niet meer bestaat, wordt wel voor toeristen gedemonstreerd, zoals op een braderie in het dorp Enter, in de buurt van Almelo, dat bekend staat om zijn klompenmakerijen:

<https://www.youtube.com/watch?v=52EGlc2zELY>, maar Koos Vreeswijk verzekert mij dat ze er weinig van kunnen. Wat overblijft zijn enkele fabrieken die vol-automatisch klompen als massaproduct maken, hoofdzakelijk voor het toerisme. De grootste is Nijhuis Klompen, die nu in Beltrum staat, met zo'n veertig man/vrouw personeel. De klomp is te herkennen aan zijn felgele kleur met rode beschildering (€ 14,95 incl. btw).

Toerisme, decoratie en cadeautjes

Hoe vaak heb ik mijn stukjes in deze reeks over oude beroepen niet afgesloten met een verwijzing naar de functieverandering van de producten die gemaakt of gebruikt werden. Pramen en baggerbokken werden plezierschepen of bloembakken, melkbussen ook bloembakken, hele boerderijen werden luxe woningen en straks volgen de wijwatersvaartjes en Mariabeelden als huiselijke decoraties. Maar zulke transformaties zijn waarschijnlijk nog het meest prominent in het 'nieuwe leven' van de klomp. Ons land is beroemd om zijn molens, tulpen en klompen. Molens en tulpen zijn nog steeds te zien, maar de klomp is nauwelijks nog ergens te bekennen, tenzij in de toeristenwinkels van Amsterdam, Volendam, de Zaanse Schans en Giethoorn. Op de Dam in Amsterdam staat een kolossale fel gekleurde klomp waarin toeristen zich laten fotograferen. En in de

winkels kun je pennenhouders, asbakken, bloembakjes, spaarpotjes, sleutelhangers en oorbellen in de vorm van een klomp(je) kopen; souvenirs ten bewijze dat je 'Holland' hebt bezocht. Babies krijgen schattige klompjes als ze nog niets eens kunnen lopen. Ze zullen er trouwens nooit op lopen. Ook Koos Vreeswijk maakt vooral klompen ter demonstratie, als souvenirs en cadeautjes of om in het museum te zetten. Bij hem zijn eveneens mooi geschilderde pennenhouders in klompvorm te krijgen. Ik heb er een gekocht en hij heeft hem ook nog gesigneerd. En aan de voorgevel van wat ooit het "Klein Warenhuis" was, hangt nu een witte klomp met een paars-wit bloemetje erin.

Dank aan

Theo van der Poel, Sam Olijerhoek, Koos Vreeswijk, Kees Ganzevles, Simon Strijk.

Beeldbank Oud Zoeterwoude.

Fotoalbum familie Ganzevles

Jan van Gent (2007) HANDEL & WANDEL 'n feest van herkenning! (6): Klompenmakers (pp, 81-88).

<https://beeldbank.oudzoeterwoude.nl/pdfjs/web/viewer.html?file=/suetan/pdf/2007118101.pdf#search=&phrase=true>

Wil Thijssen (2008) 't Is mooi geweest: Uitstervende beroepen. Amsterdam: Atlas.

Leidsch Dagblad 2 september 1992.

Sjaak van der Geest

Correcties/suggesties: 06-26971256

Bijlage: Foto's en andere illustraties

Bram Slotwegens en zijn echtgenote Beatrix van der Krogt, ca. 1945 (archief Jan van Gent)

ECCE HOMO

W

505

Bid voor de ziel van zaliger
Abraham Adrianus Sloopweg
echtgenoot van Beatrix van der Krogt
Lid van de derde Orde van St. Franc.
Geboren te Hazerswoude op de 25ste
November 1868, is hij — van de ge-
nademiddelen der H. Kerk voorzien —
de 12de Maart 1950 te Zoeterwoude in
de Heer ontslapen en werd aldaar de
15de Maart d.a.v. begraven op het
R.K. Kerkhof aan de Zuidbuurtseweg.

Blijdschap en eenvoud waren de meest
kenmerkende hoedanigheden van deze
goede Vader.

Met groot geloof, onwankelbaar ver-
trouwen en sterke liefde diende hij
heel zijn leven Hem die de blijde gever
mint en Wiens voorkeur gaat naar
hen die eenvoudig van harte zijn.

Met hoeveel smaak kon hij tot op zijn
oude dag nog terugdenken aan de ja-
ren dat hij door zijn stem de luister
van Gods huis mocht verhogen.

Tegenspoed bleef hem niet gespaard;
moge hij bij blijde zang der engelen-
koren thans voor eeuwig gelukkig zijn
in God. . .

Geliefde echtgenote en gij, al mijn
dierbaren, bidden wij voor elkaar.

Onze Vader — Wees gegroet.

Hij ruste in vrede. Amen.

Willem Vreeswijk en zijn zoon Jan tijdens het zagen van wilgenstammen in Zoeterwoude, ca. 1920

Jan Vreeswijk en zijn vrouw Marie Epskamp voor de werkplaats in Hoogmade, ca. 1935?

Jan Vreeswijk met dochtertje Corrie in de werkplaats te Hoogmade, ca. 1938

Jan Vreeswijk en dochter Corrie vertrekken op de fiets om klompen te bezorgen, ca. 1952

Koos Vreeswijk in zijn werkplaats in Zoeterwoude, ca. 1975 (Beeldbank Oud Zoeterwoude)

Koos Vreeswijk demonstreert in Japan de kunst van het handmatig klompen maken, ca. 1965

Koos Vreeswijk in zijn werkplaats, anno 2021

Klomplaarzen

Speciale klomp voor vissersvrouwen

Tripklop of riemklop (made in Germany)

Met klompen en mooie kleren op de schoolfoto, Oud-Ade 1910.

Voor de huidige generatie in Oud-Ade (en daarbuiten) is het misschien interessant om alle namen van hun (over)grootouders in hun jeugd op deze foto te noemen (met dank aan Theo van der Poel).
 Bovenste rij v.l.n.r.: Sijmen Heemskerk (Heinz), Kobus van der Geest (Koozn), Leen van der Geest (Dirkzn), Koo Pennings, Hein van der Geest (Dirkzn), Willem van der Geest (Koozn).

2e rij: Antoon van der Geest (Koozn), Arie van der Poel (Janzn), Cor van Haastrecht, Tinus Heemskerk (Heinz), Jan van der Geest (Koozn), Siem Pennings, Koo Oudshoorn.

3e rij: Ant Oudshoorn, Kee Plasmeijer, Janna Borst, Ant Heemskerk (Heindr), Rens van der Horst, Ma van der Geest (Dirkdr), Han van der Geest (Dirkdr).

1e rij: Tonia Borst, Pie Plasmeijer, Pie Heemskerk (Heindr), Fie van der Poel, Pie Pennings, Ka van Haastrecht; met bord: Kees van Haastrecht. Geheel links Pastoor van Straelen en geheel rechts meester Krebbers, de hoofdonderwijzer, en meester Arie de Rijk.

Kapstokken en klompenbakken in de jongensschool van Zoeterwoude-Dorp

Klompen op de Blankenhoeve: Kee, Fie, Jan en Geert van der Poel, ca 1918.

TE KOOP
200 droge boeren takkenbos-
sen en een partijtje gewater-
de staken, tevens baggernet-
ten a 18 cent de knoop, koe-
dekken, dekken, touw, groo-
te voorraad klompen. — G.
DROOG, Oud Ade. 9018

Leidsche Courant 7 Oktober 1933

W. H. WAASDORP
KLOMPENHANDEL
BEURTSCHIPPER
RIJPWETERING
OUD-ADE
: LEIDEN
wenscht zijn Klanten en Be-
kenden een Z. N.

Leidsche Courant 31 december 1941

Vier vrienden op klompen bij de foto in Leiden: Wim Hoogeveen, Piet van der Geest (van Chrissen), Jan van der Poel (Dammeszn), en Piet Bisschop (Poeldijk, Rijpwetering).

Klompenrekje in Oud-Ade, gemaakt door Kees Ganzevles

Pennehouder, gemaakt door Koos Vreeswijk

Klassieke kapklomp om toeristen te trekken